

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Bjärka-Säby, 10 april 2010

Kära systrar och bröder, Kristus är uppstånden!

Påskropet har ljudit, natten förvandlats till dag, mörkret till ljus! När den långa resan nått sitt mål, fastans färd mot Herrens Påsk, är det som om lovsången aldrig vill ta slut. Jublet bröt lös när verkligheten mötte oss genom Evangeliet och Ljuset: Med döden har Kristus nedtrampat döden, och åt dem som är i gravarna har han gett ett evigt liv!

Nu har vi genomlevt Ljusets vecka, som Påskveckan också kallas. I våra tideböner här på Bjärka-Säby firar vi dagligen Påskdagens liturgi under denna vecka – hela veckan, den så kallades Påskoktaven, är en enda lång Påskdag! Vi lever i svallvågorna av livets seger över döden. I den tidiga kyrkan var Påsktiden perioden för den mystagogiska undervisningen, det vill säga en fördjupning i de mysterier som Påsken bär med sig. Vi vill ni växa och rotas i tron på den uppståndne. Det gör vi på en mångfald av vägar, men framför allt genom att delta i den eukaristiska festen, som varje gång den firas är en uppståndelsefest. Den måltid vi delar med varandra på veckans åttonde dag – söndagen – firar vi på andra sidan vår egen död och vår egen uppståndelse! I kommunionen får vi forma våra händer till en tron och ta emot Konungen, Kristus. Det livgivande brödet är livets läkemedel.

*

Jag vill i detta brev ta upp en fråga som rör vårt deltagande i eukaristin: På vilka grunder kan vi känna frimodighet att fullt ut delta i Herrens måltid? Och finns det tillfällen då man inte bör ta emot brödet och vinet när det sänds runt, eller avstå från att gå fram när gåvorna delas ut vid altarringen, eller lägga handen över bröstet som tecken på att den som delar ut skall gå förbi och enbart utdela välsignelsen?

Det händer – inte ofta, men ibland – att jag märker hur någon väljer att låta brödet och vinet gå förbi sig utan att ta emot, till exempel genom att lägga handen över bröstet, trots att man är döpt. (Jag talar nu inte om trossyskon i den romersk-katolska eller ortodoxa kyrkan som avstår av lojalitet mot sin kyrkas ordning.) Jag reagerar alltid i mitt inre när jag märker att någon som tillhör den gudstjänstfirande församlingen väljer att inte ta emot gåvorna, och försöker då att söka upp denne för ett samtal efteråt. Nästan alltid visar det sig att man på grund av något som inträffat, en synd eller ett misslyckande, inte kände frimodighet att ta del av måltiden.

Finns det alltså tillfällen när man, till exempel på grund av begångna synder som man är medveten om, gör klokt i att avstå från brödet och vinet?

När vi firar eukaristin i Övre salen i Bjärka-Säby finns ett moment i gudstjänsten, hämtat från den ortodoxa liturgin, då prästen omedelbart före brödbrytandet säger: "Det heliga åt de heliga." Församlingen svarar: "En är helig, en är Herre, Jesus Kristus till Guds Faderns ära." Det är naturligt om ord som dessa väcker bävan i själen: Är jag tillräckligt "helig" för att ta emot gåvorna? Är jag värdig att delta i denna heliga måltid? På den frågan kan svaret inte bli något annat än: Nej! I oss själva äger vi ingen helighet som gör oss värdiga att ta emot det heliga. Men – genom dopet har vi ikläts Kristi rättfärdighet och gjorts heliga!

Orden "Det heliga åt de heliga" är det tydligaste uttrycket i liturgin för att eukaristin är de döptas måltid. Dessutom framhåller församlingens svar att endast *en* är helig, vår Herre, Jesus Kristus. Om det alltså handlar om att vara "värdig" att delta, då är dörren stängd för oss alla. Det finns inget offer vi kan ge, ingen akt av hängivenhet eller överlåtelse, som kan göra oss värdiga. Inget utom Kristi egen helighet, den han iklätt oss genom dopet, kvalificerar för deltagande i eukaristins måltid.

Det är i kraft av vårt dop, och vad som skänkts oss i dopet, inte genom vår egen fromhet eller värdighet, som vi kan närma oss den heliga måltiden med frimodighet. Inför eukaristin handlar det inte om huruvida jag den gångna dagen, eller veckan, har lyckats eller misslyckats i mina försatser som kristen. Det handlar om en enda sak: Vill jag förbli i mitt dop? I en tid när vi lätt hemfaller åt det subjektiva – Är jag tillräckligt överlåten? Har jag levt heligt? Är jag verkligen försonad med allt och alla? Är jag värdig? – behöver vi bli påmind om att det inte finns någon annan grund för mottagandet av Kristi kropp och blod i eukaristin än dopet. Omvänt finns *ingen* skäl för den döpte att avstå från att ta emot gåvorna, så vitt vi inte tar avstånd från vårt dop, och gör vi det lär vi ju knappast söka oss till gudstjänsten där måltiden firas. Att välja bort gåvorna från Herrens bord under förevändning av att man är ovärdig, är inget annat än en form av andligt högmö, menade Johannes Cassianus på 400-talet. För därmed säger man ju att man är "värdig" de gånger man tar emot gåvorna! Är det någon gång vi har skäl att ta emot livets läkemedel som räcks oss i eukaristin, så är det när vi misslyckats och fallit! Då, om någonsin, behöver vi den "medicin" som kan hela och upprätta oss.

*

Under kyrkans tre första århundraden var det en självklarhet att alla döpta varje söndag deltog i eukaristin och tog emot brödet och vinet. Det var i själva verket tecknet på att man tillhörde församlingen. Eukaristin konstituerade kyrkan, vilket innebar att det inte fanns något annat kriterium för att man tillhörde församlingen än deltagandet i den heliga måltiden. Mässan var helt enkelt "medlemsgrundande". Av det skälet var en av diakonernas huvuduppgifter i fornkyrkan att bära ut brödet till dem som av någon anledning var förhindrade att komma till gudstjänsten just den söndagen. Om eukaristin skapar kyrkan, då måste ju alla döpta få del av de heliga gåvorna när församlingen firar måltiden för att inte hamna utanför kyrkan!

Mottagandet av gåvorna hade alltså vid denna tid inte att göra med personlig fromhet eller helgelse – "Nu har jag avhållit mig från att synda, så nu är jag värdig" – utan var uttrycket för att man tillhörde församlingen. Dopet var enda "kravet" för att få delta, och

för den döpte var deltagandet i måltiden den handling genom vilken man söndag efter söndag bekräftade sitt dop. Att frivilligt avstå från att ta emot gåvorna var i urkyrkan otänkbart och oacceptabelt. Det var att ställa sig utanför församlingsgemenskapen. Den som under en längre tid avstod från att komma till eukaristin hade därigenom exkommunicerat sig själv från församlingen, något Jesus själv gett uttryck för: "Om ni inte äter Människosönens kött och dricker hans blod äger ni inte livet." (Joh 6:53)

*

Det är när vi inte längre ser eukaristin som församlingens viktigaste sakramentala handling, den akt som gör kyrkan synlig, ja, skapar kyrkan, och därmed utgör grunden för vår enhet och vår tillhörighet till Guds folk, som ett annat sätt att tänka gör sig gällande. Det ligger då nära till hands att vi börjar förhålla oss till nattvarden som ett medel för vår personliga uppbyggelse. Ett individualistiskt sätt att se på eukaristin har i en del sammanhang lett till att man introducerat en ordning där nattvard "erbjuds" som ett tillval i slutet av gudstjänsten för den som "känner behov av det" eller vill "möta Gud". Vid sidan om förbönsstationer erbjuds "nattvardsstationer", som den som känner för det kan söka sig till. Med ett sådant bruk av eukaristin har individualism och subjektivism slagit igenom på ett sätt får allvarliga konsekvenser. Enhetens måltid reduceras till ett erbjudande om en "andlig upplevelse". Deltagande i eukaristin blir en fråga om *mina* behov, *min* andlighet, *min* förberedelse, eller brist på förberedelse. Därmed blir den enskilde sin egen domare vad gäller sin "andlighet" och värdighet.

Denna subjektivism i förhållande till eukaristin började slå igenom redan under 400-talet i kyrkan. Med tiden blev det mer eller mindre norm att flertalet lekmän avstod från att ta emot gåvorna, trots att man var närvarande under hela gudstjänsten. Prästerna kommunicerade i varje liturgi, men lekmännen alltmer sällan, till sist gjorde man det endast någon gång om året. Ett bruk som levtt kvar ända in i vår tid i många ortodoxa kyrkor, vilket ledande gudstjänstförnyare, som till exempel Alexander Schmemmann, kraftfullt har vänt sig mot. I dag är regelbunden kommunion åter något som praktiseras på många håll inom ortodox tradition, men under århundraden var så inte fallet. I väst har ett liknande förhållningssätt kommit att dominera, även inom senare århundradens frikyrkor, som en följd av att medlemskap i församlingen inte utgår från deltagandet i eukaristin. Istället knyts nattvarden nästan helt till den personliga uppbyggelsen.

Den utveckling som tog sin början mot slutet av 300-talet skedde delvis under förvärdning av att man ville slå vakt om måltidens helighet. Den troende förväntades närma sig eukaristin med fruktan och bävan. Mot detta finns inget att invända. Paulus ord om att den som äter och dricker på ett ovärdigt sätt, äter och dricker en dom över sig", citerades flitigt. Men varken den tidiga kyrkan, eller senare århundradens kyrkofäder uppfattade Paulus ord på ett sådant sätt att alternativet till att äta och dricka "ovärdigt" skulle vara att inte äta och dricka alls. Är det inte snarare så att ju närmare en människa kommer Gud, ju mer känner hon av sin egen ovärdighet? Skulle denna upplevelse av ovärdighet alltså innebära att hon borde avstå från kommunionen i eukaristin?

Det kristna livet levs i en konstant spänning mellan det vi tagit emot i Kristus och det vi är kallade att bli genom att leva i Kristus. Genom dopet *är* vi heliga, ty Kristus i vilken vi

nu har vår identitet, är helig. På samma gång uppmanas vi att "sträva efter helgelse" (Hebr 12:14), att med fruktan och bävan "arbeta på vår frälsning" (Fil 2:12) Vår kallelse är att leva i enlighet med det som har skett med oss. Arbetet på vår frälsning är endast möjligt därför att vi *har* blivit frälsta. Sträva efter helgelse kan vi bara göra om vi redan *har* blivit heliga. Utifrån denna spänning kan vi se på eukaristin: vi deltar i eukaristin därför att vi *har* blivit heliga i Kristus, därför heter det: "Det heliga åt de heliga". Och på samma gång gäller: vi tar emot de heliga gåvorna för att vi skall *bli* heliga, det vill säga för att helighetens gåva ska nå sin fulländning i oss.

Det går inte att hitta en enda text från den tidiga kyrkan som förespråkar idén att eftersom man inte kan delta i måltiden på ett "värdigt" sätt, är det bättre att helt avstå. Johannes Cassianus skriver på 400-talet: "Vi får inte avhålla oss från kommunion för att vi känner av vår egen synd. Vi borde då snarare närma oss den ännu oftare, för själens helande och andens rening." Johannes Chrysostomos, som starkt framhöll eukaristins helighet och vikten av förberedelse, vände sig mot en begynnande praxis där präster deltog i måltiden men inte församlingen: "Det finns tillfällen när det inte är någon skillnad mellan präst och lekman, nämligen när man närmar sig de Heliga Mysterierna. De ges åt oss alla utan åtskillnad, och inte som i Gamla Testamentet när en föda gavs åt prästerna och en annan åt det övriga folket eftersom det inte var tillåtet för folket att ta emot det som var ämnat för prästerna. Nu är det inte längre så: åt alla räcks samma Kropp och samma Kalk." Nästan tusen år senare skriver Nicholas Cabasilas med avseende på eukaristin. "Om någon, trots att han har möjlighet, avstår från att gå till den eukaristiska banketten, kommer han inte att undgå den helgelse som denna bankett förmedlar. Inte för att han i och för sig avstår, utan för att han avstår trots att han har möjlighet att delta."

Låt oss alltså med all tänkbar tydlighet, i enlighet med den tidiga kyrkans hållning, fastslå: Vi tar emot det heliga i eukaristin på grundval av Kristi helighet, som vi har blivit iklädda i dopet, oberoende av om vi just nu känner oss värdiga eller inte, något som inte är vår sak att avgöra. Och vi tar emot gåvorna som ett svar på vår kallelse att sträva efter "den helgelse utan vilket ingen får se Herren" – inte för att vi anser oss heliga. Någon annan förutsättning än dopet för deltagande i eukaristin finns inte.

*

Men bör man inte förbereda sig för eukaristin och mottagandet av de heliga gåvorna? Och vad innebär i så fall denna förberedelse?

Jo, förvisso bör vi göra det. Men när vi tänker på att förbereda oss för eukaristin, skall vi inte i första hand begränsa den förberedelsen till exempelvis ett visst antal timmar av fasta innan eukaristin – vilket är en god praxis för den som har möjlighet – eller annan andlig förberedelse. Hela livet bör vara en förberedelse för eukaristin, och därmed för fulländningen, den himmelska festen som vi smakar i varje eukaristi. Ett av de bästa sätten att leva i denna förberedelse är att under lördagen påminna sig: "I morgon skall jag fira eukaristin!" Eller på onsdag morgon: "I kväll ska vi fira eukaristin!" Få saker har en så påtagligt helgande inverkan på vårt dagliga liv som en ständig förväntan och längtan efter att ta emot Kristi kropp och blod.

Dessutom ger oss liturgin i sig den förberedelse vi behöver för att komma till Herrens bord i frimodighet, utan rädsla för dom och fördömelse. I botakten, med dess rannsakan och kyrierop, vänder vi våra hjärtan till Herren och ber om hans förbarmande. I tillsägelsen möts vi av Herrens egen försäkran om att han hört våra böner, förlåtit oss alla synder och ger oss sin frid.

I Påsktidens glädje

Peter Halldorf

P.S. För er som skulle vilja tillbringa någon eller några veckor i Bjärka-Säby under sommaren vill jag meddela att det finns ett par olika möjligheter att hyra rum eller lägenhet även när det pågår lägerverksamhet här. Dels är det stora huset på Landamäret tillgängligt under juni samt första hälften av augusti. Huset kan hyras som helhet eller enstaka rum, enstaka dagar eller hela veckor. Dels hyr Therese Olsson ut sin lägenhet i Apellunden (det röda huset bakom annexet) veckorna 27-30. För priser och mer information kontakta Johanna på e-post ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se